

מראי מקומות- בבא מציעא ד'

וע"א לחייב שבועה, אלא כוונת הגמ' לומר דאפי' אם שייך ללמוד מצד השה דיש לחייבו שבועה, מ"מ יש טעם חדש שאין להניחו לישבע, והיינו משום שהחזק כפרן הוא, וא"כ אין שבועתו מועלת כלום. אולם ע' בתוס' הרא"ש שהביא מהרמ"ה דמה שהחזק כפרן באמת פירכא הוא, ולכן אין שייך ללמוד מצד השה, ותמוה, וכמו שהק' עליו התוס' הרא"ש, דלכאו' אי"ז קולא בב' עדים, אלא חומרא, וצ"ע.

(ג) **מה להצד השה שבהן שכן אינן בתורת הזמה- העיר בשיעורי ר' דוד פוברסקי (של"ו),** הא גם בע"א שייך הזמה, וכמש"כ הרמב"ם דע"א שהעיד שאשה זינתה לאחר שהיתה לה קינוי וסתירה, ואח"כ הוזה, הדין הוא דצריך לשלם הכתובה. והביא מהקצות (ל"ח, ה') דנסתפק בזה, ודייק הקצות מדברי תוס' כאן (ד"ה עד) דמה שע"א אינו הוזה, זהו רק משום שאינו מחייב ממון, אבל היכא דמחייב ממון, משמע דשפיר יכול להיות הוזה (וכבר הק' עליו **המנחת חינוך** [ל"ז] מדברי הרמב"ם הנ"ל). ועכ"פ ק' לדברי הרמב"ם מסוגיין, דלכאו' מבואר דבשום אופן לא שייך הזמה אצל ע"א. ופי' הגר"ד דאין כוונת הגמ' לפרוך דעדות דע"א חמור טפי מעדות דב' עדים, דהא שפיר שייך הזמה בשניהם, אלא דכוונת הפירכא הי' דחיוב שבועה דע"א חמור מחיוב שבועה דב' עדים, דכשעדים מחייבים שבועה, גם מחייבים ממון, ושייך שיהיו חייבים לשלם משום חלק הממון, מה שאין שייך בעד אחד, דכשמחייב שבועה, מחייב רק שבועה, ואין שייך בה הזמה.

(ד) **אלא כי אתמר ותנא תונא אאידך דר' חייא אתמר- פרש"י** דכיון שיש העדאת עדים על מה שהוא בידו, חייב שבועה משום דהו"ל כמודה במקצת, וכו' חייא קמייתא, וכיון שיש גם אנן סהדי על החלק שני, שהוא ביד חבירו, א"כ הו"ל הילך על חלק השני, וראי' ממתני' דגם על הילך צריך לישבע. והק' תוס' דא"כ לימא דראי' הוא לר' חייא קמייתא (וע' ד

(א) **פיו יוכיח... ע"א יוכיח- ע' בחי' ר' ראובן (ב'),** ג') שהביא מה שנח' הראשונים בביאור המה הצד בסוגיין. שי' רש"י הוא כפי גירסתנו, דגרסי' מה לע"א שכן על מה שמעיד הוא נשבע, דהיינו דהצד השה הוא ע"א ופיו. אבל הרמב"ן ועוד ראשונים גרסי בגמ' מה לע"א שכן שבועה גוררת שבועה, והם למדים דהמה הצד הוא גלגול שבועה דע"א ופיו. והביא שהראשונים הק' על רש"י, דמה שייך ללמוד משבועת עד א' מצד השה, הרי בע"א הרי הוא נשבע על מה שהוא מעיד, ואין שייך לומר ע"ז פיו יוכיח, שהרי מה דאמרי' מה לע"א שכן על מה שמעיד הוא נשבע, אי"ז "פירכא", אלא טעמא הוא שאין שייך ללמוד מזה דין שבועה דר' חייא קמייתא, דמחייבין אותו שבועה על גוף הדבר שאמר העד, ואין שייך ללמוד מזה דמחייבין אותו שבועה על מה שלא אמר. וביאר דרש"י ס"ל דהכל מין א' הוא, דמה שע"א מחייב שבועה, וכן מה שמודה במקצת מחייב שבועה, היינו משום דטענה חשובה היא, בין ע"י העד, ובין ע"י הא דמודה במקצת, וא"כ מה דאמרי' דעל מה שהוא מעיד הוא נשבע, אי"ז אלא פירכא ככל פירכות (דלא כמו שדייק הריטב"א מדברי רש"י שהבאנו לעיל ג:). ואדרבה, ס"ל לרש"י דא"א ללמוד מגלגול שבועה, דזה מין שבועה אחרת, דמה ששבועה גורמת שבועה אינה דומה למה דחיוב ממון גורם שבועה, ולכן צריך דוקא לצד השה מהודאה במקצת והעדאת ע"א. והראשונים שחולקים עליו ס"ל דמה דאמרי' ד"טענה וכפירה" גורם השבועה, אין הביאור כמו דס"ל לרש"י, דטענה חשובה על מה שכופר גורם השבועה, אלא דעל מה שטען במקצת גורם השבועה על המקצת אחר. וזה שייך במודה במקצת, וכן בגלגול שבועה, וא"כ שפיר יש ללמוד מבין שניהם לדין העדאת עדים על מקצתו.

(ב) **מה להצד השה שבהן שכן לא הוחזק כפרן- ביאר הריטב"א (ע"פ רש"י)** דהגמ' לא כוון בזה בתורת פירכא, לומר שיש סבה לומר דמשו"ה אין שייך ללמוד העדאת עדים מפיו

להריטב"א דאף בכה"ג נחשב הילך, וכן הוא דעת הקצות [פ"ז, ה'], ולכן הי' יכול להוכיח מדברי רש"י דס"ל דמעו' אחרים אינם הילך בכל אופן נויש לדרן בדעת התוס' הרא"ש שהבאנו בסמוך, דאולי מבואר דס"ל כן ג"כ, או דלמא זה הוי כממש ביד התובע, וזה פשוט לכל דפטור בכה"ג].

(1) **ור' ששת אמר הילך פטור- כ' הבעל המאור**
(א.) דס"ל לר' ששת ד"כיון שמזומנין לתת כמאן דנקיט להו דמי". ולשון הסמ"ע (ע"ה), ט"ז) הוא "דכיון שנתן לו מה שהודה בו, ה"ל בהמותר כופר הכל". ולכאור' משמע מדבריו דהילך היינו מה שכבר נתן לו, וכן הוא לשון הרמב"ם (טוען ונטען א', ג'), דמיירי שנתנו מיד, ואמר אין לך בידי אלא זה, והילך (ולעיל הבאנו מה שנח' האחרונים בדעת רש"י דס"ל דהילך הוא אם אינו נותן הממון אלא אומר שהוא מזומן לפרוע, מהו הדין אם פורע למעשה, האם זה תלוי במח' ר' חייא ור' ששת או לא).

(2) **והא הכא כיון דתפיס אנן סהדי דמאי דתפיס הילך הוא- ע' בתוס' הרא"ש** שהביא מה שפרש"י דאנן סהדי דמאי דתפיס האי דידי' הוא, וכיון שיש עדים שהשני תופסו ושלו הוא, והממון בפנינו, הוי כהילך. וכ' התורא"ש דז"א, דא"כ נמצא שיש עדים שכבר אין החמשים בידו, ובכה"ג כ"ע מודו דפטור מלישבע, שהרי אין תביעה כלל על השאר, ואי"ז כהילך. אלא אין שייך לומר אנן סהדי וכו', דאולי מה דתפיס האי שלא מן הדין הוא, אלא דכיון שהטלית בפנינו והוא נוטלו על כרחו, א"כ זהו נחשב הילך.

(3) **והאי שטר דקמודי לי' הילך הוא- פרש"י**
דלא גרסי' כיון דקמודה בי', דבלאו הודאתו נמי, כל שטרי הילך הוא. והק' בשטמ"ק בשם מורינו הרב, דהא אפי' לפי גירסת רש"י הכי הול"ל, והאי שטרא הילך הוא, ומה ענין הודאתו לכאן [ולכאור' יש להק' עוד, דכיון דאי"צ הודאתו כלל, א"כ מה ענין זה לשבועת מודה במקצת בכלל, ואולי תלוי בר' חייא קמייתא, וע' בפ"י ר"ח, וצ"ע]. ות"י דכאן מיירי בשטר שאינו מקויים, לאו הילך הוא אא"כ הודה, וכיון שהודה, אי"צ לקיימו, והשתים דמפורשים בשטר הילך הוא.

במהרש"א שהעיר אהא דלא הק' תוס' דהגמ' כבר השיב על הראי' ממתני' לר' חייא קמייתא, ורק הק' שהי"ל להגמ' לומר דבאמת ראי' הוא לר' חייא קמייתא, ע"ש מש"כ בזה), ולכן פי' תוס' דאנן סהדי לאו דוקא, דאינה כהעדאת עדים, אלא הביאור הוא דהו"ל כהודאה דדידי' הוא, דעדיף טפי מהעדאת עדים. וכ' הריטב"א שרש"י כבר נשמר מקו' זו, דכ' דקס"ד דאי' לר' חייא קמייתא ויש סיוע ממתני', ומה דאי' לעיל דאין להביא ראי' לר' חייא קמייתא ממתני', סומך על המסקנא דפריש תלמודא בסמוך (אולם זה אינו מיישב קו' תוס', אלא הקו' שמעורר המהרש"א, דהגמ' כבר השיב על הראי', אבל על מה שהק' תוס', דהו"ל להגמ' לומר שיש ראי' מכאן לר' חייא קמייתא, לא תי' רש"י מידי). וע' בתוס' הרא"ש דכ' דהגמ' הי' סומך על המסקנא דשבועה זו תקנת חכמים הוא, אלא דצריך להיות כעין דאורייתא, ולכן אם הילך פטור, ודאי לא יהי חייב בכה"ג.

(4) **אין לך בידי אלא חמישים זו והילך חייב- פרש"י**, לא הוצאתים, והן שלך בכ"מ שהם. וכ' הריטב"א שב' חידושים מבוארים מדברי רש"י, א) דהיכא דאין המעות בעין, אפי' אם מביאם לב"ד לשלם לו, אי"ז נחשב הילך. ב) היכא דהמעות בעין, בכל מקום שהם נחשבים הילך. והק' על חידוש זה השני', דהא מלוה להוצאה ניתנה, וא"כ מה לי דהמעות בעין הם. וע' בחי' הרי"ם (ד"ה והילך) דתי' דאולי ס"ל לרש"י דמה דאמרי' מלוה להוצאה ניתנה, היינו דהמלוה אינו יכול לחזור כיון דכבר נתן המעות להלוה, אבל הלוה שפיר יכול לחזור בו קודם שהוציאן, וא"כ נמצא דשפיר קאמר הילך על מעות ההלוואה בכל מקום שהם. ולגבי החי' הראשון של רש"י, ע' בפני יהושע שכ' דמש"כ רש"י דוקא מעות שאינם בב"ד, אי"ז כמו שהבין הריטב"א, דאם מעות אחרים הם, אף בפני ב"ד אינו הילך, אלא אדרבה, בכה"ג יהי' פטור לכ"ע, ואי"ז תלוי במח' ר' חייא ור' ששת. ומה דס"ל לר"ח דהילך חייב, זהו רק היכא דעכ"פ עדיין מחוסר גוביינא, אבל היכא דנתבע נתן להתובע בפני ב"ד, אז הדין הוא דפטור לכ"ע (ולכאור' משמע דס"ל

ט) **ש"מ הילך פטור- הק' המהר"ם שי"ף**, למאי דקיי"ל דבממון שאינו יכול לכפור, וכגון שהמנה הוא מעשה ב"ד, לא מקרי הודאה במקצת בכלל, א"כ מהו הראי' דהילך פטור, דלמא מה שהוא פטור הוא משום ששטר הוא ואינו כול לכפור, ולא משום דהילך פטור, והניח בקו'. וע' ברשב"א שהביא דאכן דעת הרמב"ם (ד', ד') הוא דבדבר שאינו יכול לכפור אין דין מודה במקצת, וביאר דזהו באמת כוונת הגמ' כאן, דמה שאינו יכול לכפור הוי כהילך, ולכן פטור (אבל שפיר הוי ראי', דהילך ודבר שאינו יכול לכפור טעם א' לשניהם).

י) **משום דהו"ל שטר שעבוד קרקעות, ואין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות- הק' הנחלת דוד (בתוד"ה אין נשבעין)**, למה הו"ל כפירת שעבוד קרקעות, הרי השעבוד חל אפי' על גלימא דעל כתפי', וא"כ למה אינו חשיב שבועה על מטלטלין. ותי' "וצ"ל דטעמו הוא דמי שיש לו שטר, עיקר סמיכתו הוא על שעבוד נכסי דאית בי".

יא) **דומיא דכלים וקרקעות- פרש"י**, שכלים שהודה עליהם מונחים לפנינו. והעיר הריטב"א על דבריו, דהא רש"י לשיטתו ס"ל דכיון דכלים הדרי בעין אי"צ להיות מונחים בב"ד, וצ"ע.